HOKUGA 北海学園学術情報リポジトリ
学校法人北海学園
北海学園大学
北海商科大学

タイトル	アイヌ語・ロシア語辞典(6)
著者	寺田，吉孝[訳]；安田，節彦[訳]
引用	北海学園大学学園論集，142：117-137
発行日	2009-12-25

Hokkai-Gakuen Organization of Knowledge Ubiquitous through Gaining Archives.

アイヌ語・ロシア語辞典(6)

（カザン，1875 年）

M.M. ドブロトゥヴォールスキー著
寺　田　吉　孝訳
安　田　節　彦訳

訳者まえがき

アイヌ語研究者からの依頼があり，M.M. ドブロトゥヴォールスキー著のアイヌ語･ロシア語辞典の翻訳に取りかかったのは 1995 年だった。1997 年 4 月までに，5 回にわたって，学園論集に翻訳を少しずつ掲載していた。しかし，教養部解体に伴う 1998 年からの大幅なカリキュラム変更のため，担当科目であるロシア語の教材作成に多くの時間を必要となり，辞典の翻訳作業に割く時間が無くなってしまった。さらに，その数年後，アイヌ語研究者の魚井一由氏もこの辞典の翻訳を進めているということを知った。その時，アイヌ語の専門家でない者が翻訳する必要がないと思い，肩の荷が下りたような気がした。しかし，昨年，その魚井一由氏が辞典の翻訳を完成させないまま急逝された。その後，アイヌ語研究者の方々から，翻訳を再開するように依頼があったが，なかなか再開する気力が出てこなかった。しかし，北陸地方でロシア語通訳をしている安田節彦氏に翻訳を協力願えることになり，ようやく翻訳再開を決意した次第である。

1997 年までに翻訳していたのは，主として，辞典本編に入る前の論文の部分であり，本編では最初の文字であるＡの一部分だけであった。今回翻訳するのは，辞書の本編のＡの続きの部分である。本辞典は省略記号が多く用いられているが，それに関しては，「アイヌ語･ロシア語辞典(5)」『北海学園大学学園論集第 91 号』1997 年 4 月において，説明を加えているので，そちらをご覧いただきたい。入手困難な場合は，別刷りをお送りするので，訳者にご連絡いただきたい。

（寺田吉孝　記）

Амма (Āmmăh). Кл. Кам. класть.
Амобисъ. Геогр. Шм. мысъ къ югу отъ Ктаузи.
Амойни. Ланг. Мац. рука.
'Ампа. Г. см. *амба*. *'Ампа ка́нэх кусуйки*, (сейчасъ) принесетъ назадъ.
Ампари. С. челнокъ для тканья, деревянная игла для вязанія невода. Син. *якаракемъ*.
Ампе. См. *амбе*, есть нѣчто, есть. *Ампе́-рика*, киты есть. *'Икара-кара-а́йну ампе́-рика нагъйѐ, ква́ни нагамъ ну́кара*; вѣстовой говоритъ, что видѣлъ кита, я самъ еще не видалъ.
180. *Ампи*. П.—М. С. огонь.
Ампимекару. Мос. играть на струнномъ инструментѣ.
'Ампитахке
— *э́кара*, щелкать среднимъ пальцемъ, выпуская его изъ подъ большаго.
Аму. Мос. ноготь, коготь; конецъ ноги.
Амуйнинги. С. предплечіе.
Амукири. Мос. знать, замѣчать; память, воспоминаніе.
Амунимъ (*амунинъ*). С. предплечіе. Область carpi, кости carpi. Часть рукавицы, назначенная для запястья и предплечія.
— *по́ни*, кости предплечія.
'Амуси. Гл. царапать. Вар. *амуши*.
Амусипе. Мос. тюлень, порода тюленя.
Амуспѐ. Кр. нерпы голыя.
Амуспегъ. Кл. Кам. тюлень.
190. *Аму́сьпе*. С. дѣтёныши тюленя *пордхъ*.
Амъ удлинненіе *а* (сидѣть, находиться)? *Нахта анъ амъ га?* Гдѣ она (о шапкѣ)? См. *Нагъ-йе-амъ*.
Амъ. С. поготь, коготь. Множ. *амигй*. См. *асамъ*. Ланг. Кур. Мац. Юж. Сах. Кл. Кам. ноготь. Кл. Кам. коготь.
Ана. Мос. (или *анна*) мочь, имѣть и т. д. (отъ *анъ*, имѣть). См. *а*, имѣть (въ формѣ potentialis).
Анаба. Мос. родственники.
Ана-ике. Мос. если (во время когда) нѣчто есть.
Анака. Мос. сокращеніе *анъ-якка*.
Анака ива. Мос. такъ кажется это. Это есть конечно, это есть, какъ кажется (здѣсь присоединена

Amma. (Āmmăh). Kl. Kam. （横にして）置く．

Amobis. （地 Shm.） クタウジ（Ktauzi，Ктаузи）の南方の岬．

Amojni. Langs. Mats. 手．

Ámpa. （動）⇨ *amba.* *Ámpa kánekh kusujkì*,（いますぐ）持って帰ってくる．

Ampari. （名）織物のための梭，網を編むための木の針． （同）*yakarakyem.*

Ampye ⇨ *ambye*，何かがある，いる． *Ampye-ruka*，鯨がいる． *Íkara-kara-ájnu ampyé-rika nag·jyè, kvani nagàm núkara*；伝令が鯨を見たといっているが，私自身はまだ見ていない．

Ampi. P.-M. （名）火，灯り．

Ampimyekaru. Mos. 弦楽器を演奏する．

Ámpitakhkye

— *ékara*，親指の下から中指を出して，ぱちりと鳴らす．

Amu. Mos. 人間の爪，動物の爪；足の先．

Amujningì. （名）前膊（肘関節から手首まで）．

Amukiri. Mos. 知っている，気づく；記憶，思い出．

Amunìm (*amunin*). （名）前膊（肘関節から手首まで）． carpi の部分，carpi の骨． ミトンの手首や前膊に当たる部分．

— *póni*，前膊の骨．

Ámusi. （動）引っ掻き傷をつける． Val. *amushi.*

Amusipye. Mos. アザラシ，アザラシの一種．

Amuspyè. Kr. 毛の生えていないフイリアザラシ．

Amusnyeg. Kl. Kam. アザラシ．

Amús'pye. （名）アザラシの子 *porõkh.*

Am. 長音化した *a*（座っている，ある）？ *Nakhta an am ga?* それはどこにあるのか？（帽子について）⇨ *Nag-jye-am.*

Am. （名）人間の爪，動物の爪． （複）*amigì.* ⇨ *asàm.* Lang. Kur. Mats. S. Sakh. Kl. Kam. 人の爪． Kl. Kam. 動物の爪．

Ana. Mos. （あるいは *anna*）できる，持っている，など． （*an*「持っている」から）． ⇨ *a*「～できる」（可能法の形で）．

Anaba. Mos. 親類．

Ana-ikye. Mos. 何かがあるなら（何かがある時）．

Anaka. Mos. *an-yakka* の省略形．

Anaka iva. Mos. それはそうらしい． それはもちろんである，それは思われているとおりで

и къ образованію историческаго времени и потомъ опредѣляющая частичка *ва* и вмѣстѣ опущено *к* въ *акка*). Какъ будто бы нѣчто было; достовѣрно.

Анакинэ (вмѣсто *анъ-яки-нэ*). Мос. буквально значитъ: это конечно существуетъ, и употребляется приблизительно въ значеніи „что касается", какъ усиленное *нэ*. Хотя, если нѣчто есть. Усиленный опредѣленный членъ.

Анакка. Мос. сокращеніе *анъ-якка*. *Акка*—окончаніе глаголовъ (какъ въ *анакка*), происшедшее вѣроятно чрезъ присоединеніе частички *ка* къ формѣ potentialis на *а*. Между тѣмъ какъ и имѣютъ, между тѣмъ какъ и есть. Хотя имѣютъ или есть.

200. *Ана-корока*. Мос. хотя, хотя нѣчто есть.

Анáре. Прил. поборотый (въ борьбѣ). Против. *áйну-харе*.

'Анасахъ. Пр. скучный, невеселый.

'Анасекистà. С. время послѣ гашенія огня, передъ самой полночью.

'Анасиката, или *аре-онасù*; *áнаськата*, или *áрианьськáта*. С. поздній вечеръ (время тушенія (гашенія) огня), время передъ полночью.

Анасикаунъ

— *инè*. С. ужинъ. *'Анасикаунъ-инè кóэханке*, ужинъ скоро будетъ.

Анъ-ах. См. *анака* и *анакка*. *Эинè эрамечàнъ анъ-ахъ кайки, инè кане!* Ѣсть не хочешь, но прошу покушать!

Анáхкара

— *áйну*, проигравшій,—ся. Син. *áмакетариýтара*.

Анацъ. Мос. имѣя, и имѣя. Частица къ возбужденію вниманія. Имѣть или быть, въ формѣ междометія (ソナア).

Анбано.

Ангиганне. Мос. если вещь есть (выраженіе для заключенія періода).

'Анджами. Сл. Яп. См. *чимáкина*, и *аяźньки́кина*.

210. *'Ане*. Пр. тонкій (о предметахъ длинныхъ). *'Ане пóни*; тонкая кость (напр. малоберцовая кость). Мос. тонкій, нѣжный. Сіе, оно. *'Ане отта*. Мос. ему, къ сему.

ある（ここでは歴史的時制[1] の形成に *i* が付加され，
さらに限定の小詞 *va* が付加され，それと同時に *akka* の *a* が省略されている）． どうやら，何かがあるらしい；確実に．

Anakine. （*an-yaki-ne* の代わりとして）． Mos. 字義通りには「それはもちろんある」，さらに強意の *ne* として，「～に関しては」とほぼ同じ意味で使われる． 強意の定冠詞．

Anakka. Mos. *an-yakka* の省略形． *Akka* は，たぶん，小詞 *ka* を可能法の形の a に付加することによってできた動詞語尾（*anakka* の中でのように）である． 持っているのに，あるのに． 持っているのだが，あるのだが．

Ana-koroka. Mos. ～だけれども，何かあるけれども．

Anárye. （形）負かされた（戦いで）． （反）*ájnukharye.*

Ánasakh. （形）退屈な，面白くない．

Ánasyekistã. （名）消灯後の時間，真夜中まえ．

Ánasikata，あるいは *arye-onasĩ*，*ánas'kata*，あるいは *árianas'káta.* （名）晩（消灯時間），深夜前の時間．

Anasikaun.

— *ipyẽ.* （名）夕食． *Ánasikaun-ipyẽ kõekhankye*，まもなく夕食だ．

An-akh. ⇨ *anaka* および *anakka*． *Eipyẽ eramyechãn an-akh kajki, ipye kanye!* 食べたくないかもしれませんが，召し上がって下さい．

Anákhkara.

— *ájnu*，敗者，財産を使い果たした者． （同）*ámakyetari-útara.*

Anats. Mos. ～を持ちながら，～を持って． 注意を喚起する小詞． 間投詞の形（アナツ）で，～を持っている，～がある．

Anbano.

Angigannye. Mos. もし物があるなら（期間を決定するための表現）．

Ándzhami. 日本語． ⇨ *chimákina* および *ayaen'kikina.*

Ánye （形）細い（長いものについて）． *Ánye póni*；細い骨（たとえば，腓骨）． Mos. 細い，きゃしゃな． このこと，それ． *Ánye otta.* Mos. 彼に，このことに．

---

(1)訳注：何を意味しているのか不明。

Анегаракари. Мос. ссужать.

'Анеканй. С. красная смородина (деревцо).

'Анека-турѐнъ. С. ягода красной смородины. Иначе *ťінекани-турѐнъ.*

Анéкороконни или *анéкорокотуй.* С. украшеніе на Аинскомъ веретенѣ (*яоскени*), употребляемомъ для вязанія неводовъ. См. *руéкороконни* и *руéкорокотуй.*

Анe-ни. Мос. тонкое дерево, маленькій лѣсъ.

'Анекояйирайки. Гл. благодарить. *Трéкоро* —; очень благодаренъ!

Анекуцъ. Дав. поясъ. Кл. Сах.—Н: тонкій поясъ.

Анe-о бетча. Мос. того ради.

Ансóнкаме (или *сóнно анэóнками*), очень благодаренъ; отъ души благодарю. См. *óнкаме* и *укоóнкаме.*

220. *Анe-оши-кору.* Мос. (ルコレヲ子ア), соболѣзновать, щадить, жалѣть.

Анеру. Мос. узкая дорога, тропинка.

'Анесохки.

— *áйну*, получившій чашу учтивости (отъ *сóхки-айну*) и выпившій ее. См. *икотýки.*

Анетрубéсьпо (лучше *анетрупéсьпо*). Геогр. С. ручей начинающійся на Кусунайско-Мануевскомъ водораздѣлѣ и текущій къ Кусунаю.

Ани. Знакъ творительнаго (оруднаго). Пред. изъ. *Камýй русь áни анъ-кара*, сдѣлано изъ кожи (звѣря) (но не *óрова*).—*Амъ-áни нýмпа*, щипать, сжимать ногтями.—*Пони ани анъ кара óхкита*, изъ кости сдѣланный развязыватель узловъ.—Мос. знакъ винительнаго падежа. Съ, посредствомъ. Знакъ инструментальнаго падежа. Чрезъ, тонкій *(ане).* Въ сложныхъ имѣетъ смыслъ „брать, обращаться съ". Дав. поднять, имѣть.

Ани амби. Дав. ноша.

Анива апкаши. Дав. нести. См. *амна-ва-ахкась.* Пф. предполагаетъ *ани-ва апкашъ* съ (чѣмъ) идти, съ опущеніемъ существительнаго и съ прибавкою частички *ва.*

Анива апкашъ. Дав. таскать.

Ани-кара. Дав. ночь.

Anyegarakari. Mos. 貸す，貸し付ける．

Ányekanì. （名）赤いスグリ（木）．

Ányeka-turyèp. （名）赤いスグリの実． 他に *ányekani-turyèp.*

Anyékorokonni あるいは *anyékorokotuj.* （名）網を編むために使われるアイヌの紡錘（*yáos-kyeni*）の飾り． ⇨ *ruyékorokonni* および *ruyékorokotuj.*

Anye-ni. 細い木，小さな木材．

Ányekoyajirajki. （動）感謝する． *Tryekoro*—；大いに感謝する！

Anyekuts. Dav. 帯． Kl. Sakh.-N[2]：細い帯．

Anye-o byetcha. Mos. それゆえに．

Anyeónkamye. （あるいは *sónno aneónkami*），大いに感謝する；心から感謝している． ⇨ *ónkamye* および *ukoónkamye.*

Anye-oshi-koru. Mos. （アネヲシコル），同情する，容赦する，気の毒に思う．

Anyeru. Mos. 狭い道，小道．

Ányesokhki.

— *ájnu*，丁重な（*sókhki-ajnu* からの）酒盃を受けて，それを飲み干した人． ⇨ *ikotúki.*

Ányetrubyés'po（より正確には *anyetrupyés'po*）． （地）クスナイ-マヌエフ分水嶺に端を発し，クスナイに流れる川．

Ani. 造格（具格）のしるし．（前）～から，～で *Kamùj rus' áni an-kara*，（獣の）皮で作られた（しかし，*órova* とは異なる）． —*Am-áni númpa*，つねる，爪でつぶす． —*Poni ani an kara ókhkita*，骨で作られた結び目を解くもの． —Mos. 対格のしるし． ～とともに，～によって． 具格のしるし． ～を通して，細い（*anye*）[3]． 複合語の中では，「とる，取り扱う」の意味をもつ． Dav. 持ち上げる（拾う），持っている．

Ani ambi. Dav. 荷．

Aniva apkashi. Dav. 運ぶ． ⇨ *ampa-va-akhkas'.* Pf. は，*ani-va apkashi* が（名詞が略され，小詞 *va* が加えられて）「（何か）を持って行く」と意味と考える

Aniva apkash. Dav. 引きずる．

Ani-kara. Dav. 夜．

---

(2)訳注：-N が何を示しているのかは不明。

(3)訳注：なぜ「細い（*anye*）」がここに書かれているかは不明。

Анике. Мос. сокращеніе *анъ-ике.* Во время, когда есть. *Инкара анике.* Мос. во время, когда смотрятъ.

230. *'Анимпахъ.* С. складка на платьѣ.

Ани ніи. Дав. палка, лѣсокъ.

'Анинъ. Пр. безплодная, неродящая *(махнекỳ).*

Ани ота оманди. Дав. ему. Н: *эани охта оманте.* По Пф. послать къ нему и къ ней (см. *ане*).

Ани ру. Дав. тропа.

Ани ушаканке. Дав. его. Н: тебя позвать. По Пф. его звать.

'Анкара кара, прошедшее отъ *кара-карà.*

— *áйну,* приказавшій, отдавшій приказаніе въ противоположность *íкара-кара-айну* или *áйсикаракантэ-áйну.*

Анкесъ. Мос. начало дня, разсвѣтъ (отъ *анъ,* сокращ. вмѣсто *анцикара,* ночь). Послѣдняя часть ночи, около разсвѣта, иначе *анкешъ* (ヒケシア).

Анки. Мос. вѣеръ (отъ Яп. *ògи*). *Анъ-кики.* Пт. свербѣть.

'Анкита косойè. Гл. схватить когтями (напр. воронъ схватываетъ за голову желающаго отобрать у него дѣтей).

Анкоигохъ

240. — *ỳтара.* С. купецъ, купцы.

Анкóйки, битый, избитый, прибитый.

— *áйну,* избитый человѣкъ. Син. *хамемóнтраса-айну.*

Анкоирỳська. Гл. сердиться другъ на друга.

— *айну,* сердящіеся другъ на друга.

'Анкомонаси. См. *монáси.*

— *áйну,* обобранный кредиторомъ.

Анкорока. Мос. хотя имѣютъ, когда имѣли (см. *коро-ка*).

Анкоро. Мос.

— *кушу нэ.* Мос. хотя (и потомучто) это есть.

'Анкукумбе. С. напитокъ. Син. *кóкукумбе.*

Анкурò.

— *нэ вáкка* и *кóнтэва анкурò,* дай мнѣ напиться воды.

'Анкуса. Прич. отъ *кусà* перевозимый.

Anikye. Mos. *an-ikye* の省略形． ～がある時に． *Inkara anikye.* Mos. 見られているときに．

Ánimpakh. （名）衣服のひだ（しわ）．

Ani nii. Dav. 棒，木材．

Ánin. （形）実のならない，不妊の（*makhnyekù*）．

Ani ota omandi. Dav. 彼に． N[(4)]：*eani okhta omantye.* Pf. によれば「彼や彼女に送る」（⇨ *anye*）．

Ani ru. Dav. 小道．

Ani ushakankye. Dav. 彼を． N[(5)]：きみを呼ぶ． Pf. によると，「彼を呼ぶ」

Ánkara kara, kara-karò の過去．

— *ájnu, íkara-kara-ajnu* あるいは *ájsikarakante-ájnu* とは反対に，「命令をした人，命令を出した人」の意味．

Ankyes. Mos. 一日の始まり，夜明け（*antsikara*「夜」の省略形の *an* から），夜の最後の部分，夜明け頃，他に *ankyesh*（アンケシ）とも言う．

Anki Mos. 扇（日本語の *ðgi* から）． *An-kiki.* Pt.[(6)] かゆい．

Ánkita kosojyè. （動）爪でつかむ（たとえば，カラスがわが子を取って行こうとするものの頭を爪でつかむ）．

Ankoigokh

— *útara.* （名）商，商人たち．

Ankójki，打たれた，殴られた，打ちつけられた．

— *ájnu*，殴られた人． （同）*khamyemón-trasa-ajnu.*

Ankoirús'ka. （動）お互い相手に腹を立てている．

— *ajnu*，お互い相手に腹を立てている人．

Ánkomonasi. ⇨ *monási.*

— *ájnu*，貸し手に搾り取られた人．

Ankoroka. Mos. 持っているけど，持っていたとき（⇨ *ko-ro-ka*）．

Ankoro. Mos.

— *kushu ne.* Mos. これはあるのに（および，あるので）．

Ánkukunbye. （名）飲み物． （同）*kókukumbye.*

Ankurò.

— *ne vákka I kónteva ankurò* 水を好きなだけ飲ませてくれ．

Ánkusa. （形動）動詞 *kusà* から「運搬される」

---

(4)訳注：N が何を示しているのかは不明。
(5)訳注：N が何を示しているのかは不明。
(6)訳注：Pt.が何を示しているのかは不明。

'Анкуса áйну, пассажиръ (на нартѣ). См. *икýса-áйну*.

250. *Анна*. Мос. мочь, имѣть и т. д. (отъ *анъ*, имѣть). См. *а*, имѣть (въ формѣ potentialis). Клап. Кам. каждый.

Аннаса.

'Анни. С. колода (въ лѣсу). Син. *горáхни*.

Аннигани. Дав. тонкій, тонко. Н: вѣр. *áнекани*.

Анно. Мос. имѣть, есть (см. *но*). Находиться, быть на лицо, имѣть, быть.

— *ицикоре*, Мос. что нибудь дать лично.

— *омантэ*. Мос. что нибудь лично дать.

'Анноске. 1. Полночь (*кýни тóнноске*). Этим. сокр. *анцикара-носке*. 2. Посрединѣ, посреди.

— *окýкета*. С. Нар. зáполночь. Время послѣ полуночи.

Анноски. Дав. полночь.

Анношке. Мос. полночь (сокр. вмѣсто *анцикара-ношке*, въ срединѣ ночи) (ケレノンア).

Анношки. Мос. (キレノンア). полночь.

Анну. Дав. даромъ. Мос. находиться, быть на лицо, имѣть.

Аннува. Дав. есть. Ланг. Юж. Сах. ѣсть (ebe, annuwa). Н: будучи, если есть.

Ано. Мос. имѣть. Соединеніе частичекъ *анъ* и *но* для образованія нарѣчій. Имѣть (въ удлинненной партиципіальной формѣ).—*Ано я нэ нэ*, нѣтъ-ничего, ни чего не имѣется (или *ано-я нэ нэпъ*, буквально: есть ли дѣйствительно нѣчто на лице?). *Фуми аши гунипъ ано-я-нэ-нэ*, тутъ нѣтъ производящаго звукъ. Сокращ. вмѣсто *анъ-оя-нэ-нэ*.

260. *Аное*. Мос. вертѣть, перевернуть, обвивать.

Анокай. 1. Мы (множ. отъ *чóкай*, я). Нашъ (предъ существительными). Мос. ты, вы. Почетное выраженіе для мѣстоимѣнія 2-го и 3-го лица, ты, онъ (сокращеніе вмѣсто *анъ-окай*).

Анокита Мос. быть истощеннымъ, кончаться, кончиться (сокр. вмѣсто *анъ-оки-та*).

'Анома. С. грѣхъ, согрѣшеніе (отъ *анъ* и *гомà*).

— *áйну*, грѣшникъ.

Аномаре. Мос. красить (сокр. вмѣсто *анъ-омаре*).

Ankusa ájnu，（犬ぞりの）乗客．　⇨ *ikúsa-ájnu.*

Anna.　Mos.　～できる（「～できる」から）．　⇨ *a*「～できる」（可能法で）．　Klap. Kam.　それぞれの．

Annasa.

Ánni　（名）（森の中の）倒木．　（同）*gorákhni.*

Annigani.　Dav.　細い，細く．　H[7]：vyer[8].　*ányekani.*

Anno　Mos.　持っている，ある．　（⇨ *no*）．　ある，быть на лицо，持っている，ある．

—　*itsikorye.*　Mos.　何かを自ら与える．

—　*omante.*　Mos.　何かを自ら与える．

Ánnoskye.　1．真夜中（*kúni tónnockye*），語源的には，*antsikara-nockye* の省略形．　2．真ん中に．

—　*okúkyeta.*　（名）（副）夜半すぎまで．　真夜中の後の時間．

Annoski.　Dav.　真夜中．

Annoshkye.　Mos.　真夜中（*antsikara-nosh-kye*「中間の夜」の省略形）（アンノシケ）．

Annoshkyi.　Mos.　（アンノシキ）．真夜中

Annu.　Dav.　無駄に．　Mos.　～がある，～を持っている．

Annuva.　Dav.　～がある．　Lang. S. Sakh.　食べる（ebe, annuwa）．　H[9].：～があるとき，～があるなら．

Ano　Mos.　持っている．　小詞 *an* と副詞を形成するための小詞 *no* の結合．　持っている（長語尾分詞の形で）── *Ano ya ne ne*，何もない．　（あるいは *ano-ya ne nep*，字義通りは：実際に何か顔についているか？）．　*Fumi ashi gunip ano-ya-ne-ne*，ここには音を出すものがない．　*an-oya-ne-ne* の省略形．

Anoye.　Mos.　回す，ひっくり返す，巻く．

Anokaj.　1．私たち（*chókaj*「私」の複数形）．　私たちの（名詞の前で）．　Mos.　きみ，あなた，二人称，三人称の尊敬表現「きみ，彼」（*an-okaj* の省略形）

Anokita.　Mos.　衰弱している，終わりになる，死ぬ（*an-oki-ta* の省略形）．

Ánoma　（名）罪，あやまち（*an* と *gomá* から）．

—　*ájnu*　罪深い人．

Anomarye　Mos.　色を塗る（*an-omarye* の省略形）．

---

(7)訳注：H：が何を示すのか不明。
(8)訳注：vyer. が何を示すのか不明。
(9)訳注：H. が何を示すのか不明。

Анонъ (или *анунъ*). Мос. внѣ, снаружи.

Анонъ игуру пискива. Дав. завидовать. По Пф. *анунъ-икоро-пискева*, между тѣмъ какъ считаютъ чужое состояніе.

Аноныгуру. Дав. завистливый. По Пф. значитъ чужое имущество.

Анопай-сахке. Пт. коптить.

270. *Анраму-очіу-у-э.* Мос. (エウエチヲムランア), взаимно уступать, дозволять.

Антà (андà), другъ! пріятель! Сл. Гиляцкое. По-аински *айно!*

Антишъ (или *áнджи*), искаженіе Аинскаго слова *áнчи*, каменный уголь.

Антрáйки. Прич. убитый.

— *ýтара*, убитые (на войнѣ).

Антрануфъ. Прил. добрый, ласковый.

— *áйну*, ласковый человѣкъ.

Антрò, знакъ просьбы или повелѣнія, имѣющій смыслъ „сдѣлать вмѣстѣ съ говорящимъ". *Кех пай антрò!* Пойдемъ! *Укò-игокýйка антрò!* Закуривай отъ меня! Давай, я закурю отъ тебя! (буквально: закуримъ другъ отъ друга).

Антуки. Мос. бобы (отъ Яп. *адзуки*) (キヅンア).

Ану. Мос. имѣть, есть (вмѣсто *анну;* см. *ну*). Имѣть (въ удлиненной партиципіальной формѣ).

Ануа. Кл. Камъ роды (d. i. sie gebahr).

Анубокечу. Мос. одѣвать, надѣвать, быть надѣтымъ (о платьѣ) (エチケボヌア).

280. *Анува.* П.—М. да, есть.—*Ану-ва-нэ-яки-на.* Мос. если, или какъ скоро, это-такъ.

Анукантэ. Мос. показывать; показываютъ болѣе долгое время. Какъ почетный глаголъ: видѣть.

Анукантэцъ. Мос. показывая, между тѣмъ какъ показываютъ. Какъ скоро видятъ (какъ почетный глаголъ; см. *тэ*).

Анукару. Мос. видѣть, смотрѣть нѣсколько времени (болѣе долгое время).

Анукоюбу. Мос. тянуть, притягивать, натягивать.

Анунъ. Мос. внѣ, снаружи. Иной, чужой,—ое.

Anon（あるいは *anun*）． Mos. ～の外に，外で．

Anon iguru piskiva. Dav. うらやむ． Pf. によると，*anun-ikoro-piskyeva*，他人の状況が考慮されているうちに．

Anonyguru. Dav. うらやましがっている． Pf. によると，他人の財産を意味する．

Anopaj-sakhkye. Pt.[10] 燻る．

Anramu-ochiu-u-e. Mos.（アンラムヲチユウエ），相互に譲る，容赦する．

Antà (*andà*)，きみ！ あんた！ ギリヤーク語の単語． アイヌ語では *ajno!*

Antish（あるいは *ándzhi*），アイヌ語の単語 *ánchi*「石炭」の歪曲．

Antrâiki.（形動）殺された．

— *útara*，戦死者．

Ántranuf.（形）善良な，やさしい．

— *ájnu*，やさしい人．

Antrò，「話者といっしょにする」という意味をもつ依頼あるいは命令の記号． *Kyekh paj antrò!* 行こう！ *Ukò-igokújka antrò!* 私のところ煙草を吸いなさい！ さあ，私があなたのところから煙草を吸います． （字義通りは：お互いのところから煙草を吸おう）．

Ántuki. Mos. 豆（日本語 *adzuki* から）（アンツキ）．

Anu. Mos. 持っている，ある（*annu* の代わりに；⇨ *nu*）． 持っている（長語尾の分詞形で）．

Anua. Kl. Kam. 出産（d.i. sie gebahr）．

Anubokyechu Mos. 着物をきせる，身につける，身につけている（着物について）（アヌボケチエ）．

Anuva. P.-M. はい，あります． —— *Anu-va-ne-yaki-ne.* Mos. もしそうであれば，あるいは，もしそうでさえあれば．

Anukante. Mos. 見せる；より長い時間見せる． （尊敬語として）見る．

Anukantets Mos. 見せながら，見せているうちに． 見えるやいなや（尊敬語として；⇨ *te*）．

Anukaru Mos. 見る，しばらくの間目をむける（より長い時間）

Anukoyubu. Mos. 引く，引っぱりよせる，ぴんと張る．

Anun Mos. ～の外に，外で． 他の，他人の．

⑽訳注：Pt. が何を示しているのか不明。

Анупъ (Āhnūp). Кл. Кам. всегда.
Ануудари. Кл. Сах. они (illi).
Анушатарай. Мос. (イラタヤレスア), неизвѣстный, незнакомый (о другихъ лицахъ).
Анцикара. Мос. ночь. *Анцкара*. Дав. въ нѣм. ночь.
— *чуппъ*. Мос. луна (буквально солнце ночи).
290. *Анцкари*. Кл. Сах. ночь.
'Анчи. С. каменный уголь. Камень отъ *ояси (у́нджикýсури*—огненное лекарство), родъ талисмана.
'Анчикара. С. ночь.
— *нóски*, въ сокращеніи *áнноскé*, полночь.
'Анчипуни. С. собственное мужское имя.
'Анчире, жареный, печёный.
'Анчубу, или *'Анчухпа*, сложенный.
Анъ. Гл. 1) есмь—суть (для всѣхъ лицъ изъяв. наклон. настоящаго времени, а также и прошедшаго); я былъ—они были. 2) Знакъ причастія: *α*) предъ глаголами „страдательнаго" какъ настоящаго такъ и прошедшаго времени. Напр. *áнчире*, жаримый и жаренный, *áнкара*—дѣлаемый, или сдѣланный. *β*) послѣ глаголовъ „дѣйствительнаго" какъ настоящаго такъ и прошедшаго. *Оманъ анъ*, уходящій, или ушедшій. Въ этомъ случаѣ причастіе можетъ играть роль имени. *Тане ипе-анъ кусу анъ кара;* теперь пища готова (сдѣлана). 3. Сущій, находящійся (послѣ нарѣчій). *Сóйта анъ камýй кóнтэ*. Дать (принесть въ жертву) наружнымъ (находящимся наружи) богамъ. 4. Знакъ дательнаго или винительнаго падежа послѣ именъ существительныхъ. *Сáмбаку Сукéнно анъ койки хчѝ* (или просто *койки*). Айнъ Самбаку поколотилъ Айна Сукенно. 5. Подобно мѣстоимѣніямъ *ку* и *чи* сливается иногда съ именами, неизмѣняя ихъ значенія: *áнома*, грѣхъ. См. *гома̀*. 6. Мос. имѣть. Присоединенное къ глаголамъ выражаетъ „совершеніе или постоянство дѣйствія (употребляется и въ формѣ potentialis на *а*, т. е. *ана* или *анна*). Иногда сокращается съ предшествующимъ словомъ (см. *итаканъ*, *омананъ*). Быть, находиться. 7. Фразы: *траму пирика чики, ичава-тэньки*

Anup (Āhnūp). Kl. Kam. いつも．

Anuudari. Kl. Sakh. 彼ら（illi）．

Anushataraj. Mos. （アヌシヤタライ），見知らぬ，知らない（他の人物について）．

Antsikara. Mos. 夜． *Antskara.* Dav. ドイツ語で「夜」．

— *chupp.* Mos. 月（字義通りは，夜の太陽）．

Antskari. Kl. Sakh. 夜．

Ánchi. （名）石炭． *Oyasi* からの石（*undzhi-kusuri* —— 火の薬），お守りの一種．

Ánchikara. （名）夜．

— nóski，真夜中（*ánnoskye* の省略形）

Ánchipuni. （名）男性の名．

Ánchirye，焼かれた，あぶられた．

Ánchubu，あるいは *Anchukhpa*，積まれた．

An. （動）1）～がある，～がある（直説法現在および過去のすべての人称に用いられる）；私はいた —— 彼らはいた． 2）形動詞の記号：α）現在，過去の「被動の」動詞の前で，たとえば，*ánchirye*，焼かれている～，焼かれた～，*ánkara*，作られている～，あるいは，作られた～． β）現在，過去の「能動の」動詞の後で． *Oman an*，去っていく～，去っていった～． この場合，形動詞は名辞の役割を果たしうる． *Tanye ipye-an kusu an kari*：いま食事の用意ができた（作られた）． 3）（副詞の後で）現存する，存在する． *Sójta an kamŭj kónte.* 外の（外にいる）神に～を与える（生贄として～を捧げる）． 4）名詞の後で，与格あるいは対格を示す． *Sámbaku Sukyénno an kojki khchì*（あるいは，単に *kojki*）．サムバク・アイヌがスケンノ・アイヌを殴った． 5）代名詞 *ku* や *chi* のように，意味を変えずに，名辞と一体となる時がある：*anoma*，罪（宗教上，道徳上の）． ⇨ *goma*． 6）Mos. ～できる． 動詞に付加されたものは，「行為の完了あるいは恒常性」を表す（*a* で終わる可能法の形，つまり *ana* あるいは *anna* の形でも使われる）． 先行する語とともに省略されることが時々ある（⇨ *itakan, omanan*）． ～がある，～が存在する． 7）言い回し：*tramu pirika chiki, ichava-tênki*

анъ кара эаськай ўтара, траму венъ-чики ичаватэньки хамъ-анъ кара; если-бы онъ былъ хорошей нравственности, то могъ бы быть унтеръ-офицеромъ, но такъ какъ онъ дурной человѣкъ, то еще не произведенъ. *Анъ хетанеа?* Есть что ли? *Анôтчиба* или лучше *анóчиба*, брошенный. *Анъ-сиськáсьма* или *ай-сиськасьма*, сбереженный. *'Аннаса*, разрѣзанный,—ая (рыба). *Нахкане анъ-чики;* если такъ будетъ (есть). *Анъ-питата;* развязано, развернуто.

Анъ-áне-ни, тонкое дерево.

Анъ гуши тâ. Мос. гдѣ есть, или должно быть.

Анъ-кемъ-гоосў, готовился погибнуть, едва не погибъ.

300. *Анъ-ки*, будетъ.

Анъ-коро. Мос. имѣть, быть на лице, находиться (здѣсь *коро* ничего неизмѣняетъ въ значенiи глагола *анъ*).

Анъ-корд-котанъ. Мос. какое нибудь мѣсто, одно мѣсто, которое есть.

Анъ-нанкора. Мос. мочь, имѣть или имѣть впредь. См. *нанкора*.

Анрéске по или *анрéске хекáцци*. воспитанникъ.

Анъ нэ. Мос. есть.—*Анъ-пе-нэ*. Мос. имѣть, состоянiе имѣнiя (der Zustand des Habens; см. *ге-нэ*), дѣйствительно есть.—*Анъ руи нэ-а-ва*. Мос. когда нѣчто есть (см. *руэ*).—*Анъ руи нэ кушу*. Мос. когда и потомучто это есть.—*Анъ-цики*. Мос. если есть, во время когда есть.—*Анъ чики анъ, исямъ чики—исямъ!* Если есть, такъ есть, а если нѣтъ, такъ нѣтъ (т. е. нечего спрашивать!).

Анэ сокращенiе *анъ-нэ* и *айнэ*, во время. *Сагúта áнэ пóну хекáцци*, лѣтомъ рожденный ребенокъ. *Матáйта анэ пону хекацци;* зимою рожденный ребенокъ.

Анэ. Мос. то, оно. Значитъ собственно „сей“ и отвѣчаетъ за личное мѣстоименiе 3-го лица. *Анэ отта омандэ*, я посылаю это ему. *Анэ ошаганке*, я призываю его. *Анэ* стоитъ часто плеонастически, какъ въ предложенiи, такъ и въ сложныхъ словахъ. *Танъ рорунбе анэ гобунба*, если сiя печаль

an kara eas'kaj útara, tramu vyen-chiki ichavaten'ki kham-an kara：もし彼が良い品性だったら，下士官になれるだろう，しかし不道徳な人間なので，まだ任官されていない． *An khyetanyea?* あるかな？ *Anôtchiba* あるいは，むしろ *anóchiba*「捨てられた」． *An-sis'kás'ma* あるいは *aj-sis'kas'ma*，大事に保管された． *Án-nasa*，切り分けられた（魚）． *Nakhkanye an-chiki*；そうなるなら(そうであるなら)． *An-pitata*；解かれた，広げられた．

An-ánye-ni，細い木．

An gushi tâ. Mos. あるところに，あるべきところに．

An-kyem-goocù，死ぬ覚悟をしていた，危うく死ぬところだった．

An-ki，～があるだろう．

An-koro, Mos. 持っている，～がある（ここでは *koro* は動詞 *an* の意味に何ら変化を加えない）．

An-koro kotan. Mos. 何らかの場所，存在する或る場所．

An-nankora. Mos. ～できる，今後～できる． ⇨ *nankora.*

Anryéskye no あるいは *anryéskye khyekátstsi.* 養子．

An ne. Mos. ～がある．── *An-nye-ne.* Mos. 持っている，持っている状態（der Zustand des Habens；⇨ *gye-ne*），実際にある． ── *An rui ne-a-va.* Mos. 何かがあるとき（⇨ *rue*）． ── *An rui ne kushu.* Mos. これがある時，これがあるので． ── *An-tsiki.* Mos. ～があるなら，～がある時に． ── *An chiki an, isyam chiki—isyam!* あるのならあるのだし，ないならないのだ！（つまり，何も聞く必要はない！）． の

Ane an-ne と *ajne* の省略形，～の時に． *Sagíta áne pónu khyekátstsi*，夏に生まれた赤ん坊． *Matájta ane ponu khyekatstsi*；冬に生まれた赤ん坊．

Ane. Mos. あの，それ． 本来は，「この」を意味する，また，人称代名詞の 3 人称の役割をになう． *Ane otta omande*，私は彼にこれを送る． *Ane oshagankye*，私は彼を呼ぶ． *Ane* は，文章中や複合語の中で，しばしば冗語的に用いられる． *Tan rorunbye ane gobunba*，この悲しみが生じるなら．

происходитъ (какъ бы: сія печаль, если она происходитъ). *Цинишши коюбу анэгаракари*, они даютъ массы облаковъ. *Тане анакине танъ рорунбе анэ гобунба.* Теперь или теперь тотчасъ происходитъ сія печаль.

Анэгаракари. Мос. ссужать, даровать, жаловать.

Анэ́йтах, благодарю! спасибо! Г. благодарить.

Анэ́куй; мой, мнѣ принадлежащій. *Анэ́куй амамъ*, это мой хлѣбъ.

310. *Анэ́кумбе*, мой хлѣбъ; моя вещь (изъ *анъ э ку* и *бе* или *ипе*).

Анэо́нками. См. *о́нками.*

Анэпону (?). См. *а́нэ*, рожденный (?). *Сне чуфъ анэ пону-хека́цци*, въ одинъ мѣсяцъ рожденные ребята.

Анэтуннева, когда нѣтъ желанія *(анъ, этунне, ва).*

— *кайки икирѐ*, заставлять противъ воли (буквально: хотя не хочетъ, однакоже принуждаютъ).

— *кайки икирехчи*, заставлять противъ воли, принуждать.

Анэяйира́йки. См. *яйира́йкере.*

Аоинкари. Мос. смотрѣть сквозь.

Аонги, или *аонке.* Мос. вѣеръ, опахало. Сл. Японскаго происхожденія.

Апаппи. Кл. Камч. якорь.

Апгасъ (Āpgăhs). Клап. Кам. ходить.

Апе. Бальб. К.—Кур. Ланг. Кур. Кл. Кам. огонь (Āpĕh).

Апе́ськуни. С. дрова.

— *ни́на*, рубить дрова.

Апе́чекуни. С. дрова.

320. — *та.* Гл. добывать дрова (въ лѣсу), нарубить дровъ.

Апе́чикунни. С. дрова. Син. *чи́куруни.*

Апи. Кр. огонь. П.—М. Ланг. Камч. *'Апіушатъ.* Кр. жаръ.

Апка. Мос. (カプア), олень самецъ.

Апкасъ. Дав. ходить. Мос. см. *абукаси.* Кл. Сах. итти, ходить.

（「この悲しみ，もしそれが生じるなら」のように）． *Tsinishi koyubu anegarakari*，それらは雲のかたまりを出す． *Tanye anakinye tan rorunbye ane gobunba.* いま，あるいは，いますぐにこの悲しみが生じる．

Anegarakari. Mos. （お金を）貸す，贈る，賞として与える．

Aneyéjtakh，感謝する！ ありがとう！ （動）感謝する．

Anékuj; 私の，私に属する． *Anékuj amàm*，これは私の穀物だ．

Anékumbye，私の穀物；私のもの（*an e ku* と *bye* あるいは *ipye* から）

Aneónkami. ⇨ *ónkami.*

Aneponu(?). ⇨ *áne*，生まれた（？）． *Cnye chuf ane ponu-khyekátstsi*，同じ月に生まれた子供達．

Anetunnyeva，願いがない時（*an, etunnye, va*）．

— *kajki ikiryè*，意志に反して強いる（字義通りは：したくないけれども，強制される）．

— *kajki ikiryekhchi*，意志に反して強いる，強制する．

Aneyajirájki. ⇨ *yajirájkyerye.*

Aoinkari. Mos. 通して見る，のぞく．

Aongi，あるいは *aonkye.* Mos. うちわ． 日本語起源の語．

Apappi. Kl. Kam. 錨．

Angas (Āpgăhs). Klap. Kam. 歩いて行く．

Anye. Bal. K.-Kur. Lang. Kur. Kl. Kam. 火（Āpěh）．

Anyés'kuni. （名）薪．

— *nína*，薪を割る．

Anyéchyekuni. （名）薪．

— *ta.* （動）（森で）薪を手に入れる，薪を割る．

Apyéchikunni. （名）薪． （同）*chíkuruni.*

Apì. Kr. 火． P.-M. Lang. Kam. *Ániushat* Kr. 熱．

Apka. Mos. （アプカ），牡の鹿．

Ankas. Dav. 歩いて行く． Mos. ⇨ *abukasi.* Kl. Sakh. 歩いて行く．

Аппини-фуреппъ. Мос. (プツレフヽニフア) названіе ягоды.

Аппини-шеи. Мос. (イセヽニプア) названіе раковины.

'Аппуменипъ. Кр. морошка (Chamaemorus Raj.); и *áппуменитъ.*

Аппа. Кл. Кам. дверь.

Аппе (Аррее). Ланг. Сѣв. Сах. дерево.

330. *Аппіасъ.* Кл. Мац. идти, ходить. Брот. (Appeass), ходить.

Аппининишеи. Мос. (イセヽニピツア) названіе раковины.

Аппо. Мос. (ポツア), порода большой летучей мыши. Она находится въ горахъ Менаши.

Апто. Мос. дождь. Фюр. Ланг. Мац. Юж. Сах.

— *аши.* Мос. дождить, буквально: дождь поднимается.

Апто-нишіоро. Мос. дождливая погода.

Апто-цикаппъ. Мос. зуѐкъ (Regenschwalbe).

Апту. Мос. (ツプア) дождь, иначе *апто.*

Апу̀. См. *абу.* Дав. ледъ.

Апфту. Дав. дождь. Кл. Сах. Ланг. Юж. Сах.

— *ашива.* Дав. дождь идетъ. См. *ахто* и *асьи-ва.*

— *нишіо́ро.* Дав. дождливая погода. Наборъ словъ: дождь—небо (дождливое небо).

Апфъ. Дав. уда. *Апъ.* Мос. (プア), крючёкъ на удѣ.

Арабенъ. С. рубашка. Син. *чи́мпай*, *эа́рь-имѝ.*

340. — *имѝ*, рубашка.

Аравампъ. Пал. семь.

Арака̀. С. болѣзнь, боль. Гл. болѣть, хворать. Дав. болитъ *(арика).*

— *асъ*, появилась болѣзнь.

— *ма́у.* С. недомоганіе. *Эму́ки нето́паки арака̀ ма́у ку коро̀*, я чувствую недомоганіе во всемъ тѣлѣ.

Аракахцу̀. Гл. болѣть. *На аракахцу̀*, еще болитъ, еще чувствуется боль.

Араки. Мос. см. *орова.*

Apnini-furyepp. Mos. （アフニニフレツプ）イチゴ類の名.

Apnini-shyei. Mos.（アプニニセイ）貝の名.

Ápnumyenip. Kr. ホロムイイチゴ（Chamaemorus Raj.）；および *ápnumyenit.*

Appa. Kl. Kam. 戸.

Appye (Appee). Lang. N. Sakh. 木.

Appias. Kl. Mats. 歩いて行く．Bro. (Appeass)，歩いて行く.

Appunninishyei. Mos.（アツピニニセイ）貝の名.

Appo. Mos.（アツポ）大きなコウモリの一種．メナシ山地にいる.

Apto. Mos. 雨． Fyur. Lang. Mats. S. Sakh.

— *ashi.* Mos. 雨が降る．字義通りは：雨が立ちのぼる.

Apto-nishioro. Mos. 雨天.

Apto-tsikapp. Mos. チドリ属の鳥． （Regenschwalbe）

Aptu. Mos. （アプツ）雨，*apto* とも言う.

Apû. ⇨ *abu.* Dav. 氷.

Apftu Dav. 雨． Kl. Sakh. Lang. S. Sakh.

— *ashiva.* Dav. 雨が降る． ⇨ *akhto* および *as'-i-va.*

— *nishiôro.* Dav. 雨天． 無意味なことばの羅列：雨―空（雨模様の空）.

Apf. Dav. つり竿． *Ap.* Mos.（アプ），つり竿についたつり針.

Arabyen （名）シャツ． （同）*chímpaj, eár'-imì.*

— *imì*，シャツ.

Aravamp Pal. 7．

Arakâ. （名）病気，痛み． （動）痛む，病気をする． Dav. 痛む（*arika*）.

— *as'* 病気が出た.

— *máu.* （名）不快． *Emújki nyetónaki arakâ máu ku korô*，体中，調子が悪い.

Arakakhtsì. （動）痛む． *Na arakakhtsì*，まだ痛む，まだ痛みを感じる.

Araki. Mos. ⇨ *orova.*